

Minoritetsaktieägares anspråk på ersättning i tvångsinlösenförfaranden*

URBAN BÅVESTAM**

Festskriftsföremålet var under mer än tio år sekreterare i Aktiebolagskommittén. Med få undantag resulterade kommitténs förslag i den lagstiftning som vi idag känner som aktiebolagslagen (2005:551; ABL). Ett av Aktiebolagskommitténs förslag som *inte* kom att inflyta i den slutliga lagprodukten rörde rätten till ersättning för rättegångskostnader för aktieägare som själva för sin talan i en skiljetvist om inlösen av minoritetsaktier. De problem som ersättningsrätten kunde föra med sig motiverade enligt kommittén en lagstadgad begränsning. Förslaget överlevde dock inte departementsbehandlingen.

De problem som kommittén hade identifierat har inte minskat sedan 1990-talet, utan tvärtom tilltagit. Samtidigt kan det, naturligt nog, konstateras att olika skiljenämnder gör olika bedömningar i frågan och att någon enhetlig praxis inte står att finna, än mindre vägledande prejudikat. På senare tid kan emellertid en klar skärpning och likriktning noteras i skiljedomspraxis, som nu kan sägas gå åt det håll som Aktiebolagskommittén en gång förordade.

Jag ska mot den bakgrunden här ta upp några aspekter på frågan och redovisa något av hur olika skiljenämnder har bedömt ersättningsrätten under de senaste åren.

Ämnet för artikeln är således särdeles smalt. Antalet personer som intresserar sig för frågeställningen kan antas vara mycket begränsat. Jag tror mig dock veta att den intresserar festskriftsföremålet. Och det måste ändå vara det centrala vid valet av ämne till en festskrift.

* Har tidigare publicerats i Festskrift till Rolf Skog, Norstedts Juridik (2021) s. 729 ff.

** Advokat och tidigare avdelningsledare för Forskningsavdelningen för bolags- och värdepappersrätt vid Stockholm Centre for Commercial Law.

1. Inlösen av minoritetsaktier

Inlösentvister förekommer i olika varianter. Typiskt sett initieras en inlösentvist av den majoritetsaktieägare som innehar mer än nio tiondelar av aktierna i det gemensamt ägda bolaget. En annan kategori av inlösentvister är de som i stället har påkallats av en eller flera minoritetsaktieägare. Om majoritetsaktieägaren innehar mer än nio tiondelar av aktierna i det gemensamma bolaget har minoritetsaktieägarna rätt att bli inlösta. Sådana tvister förekommer, men torde inte vara vanliga. Under alla förhållanden aktualiseras inte frågorna för denna artikel i dessa fall.

Inlösentvister som har initierats av majoritetsaktieägaren kan i sin tur delas in i fall där fråga är om inlösen av aktier i vad som skulle kunna kallas för ”slutna” respektive ”öppna” bolag. Med slutna bolag avses då aktiebolag vars aktier inte är föremål för handel i någon organiserad form. Kanske finns det bara en minoritetsaktieägare, kanske är det några stycken eller något eller några tiotal. Ägarkretsen är hursomhelst begränsad och vem som helst kan inte köpa in sig i bolaget. Frågorna för denna artikel aktualiseras inte heller i dessa fall.

De fall som tilldrar sig intresset för denna artikel är i stället inlösentvister som har initierats av majoritetsaktieägaren och som avser minoritetsaktierna i öppna bolag, dvs. bolag vars aktier är (eller i vart fall nyligen har varit) föremål för handel på en reglerad marknad eller en handelsplattform. Med få undantag är de inlösentvister som blir allmänt kända av det slaget. De senaste åren har antalet sådana inlösentvister uppgått till ca 15–20 per år.

Bestämmelserna om inlösen av minoritetsaktier återfinns i 22 kap. ABL. Huvuddragen i de regler som har relevans för ämnet redovisas här i all korthet.¹

Majoritetsaktieägarens rätt att inlösa minoritetsaktieägarnas aktier framgår av 22 kap. 1 § ABL, som föreskriver att en aktieägare som innehar mer än nio tiondelar av aktierna i ett aktiebolag har rätt att av de övriga aktieägarna i bolaget lösa in återstående aktier.

Inlösentvister prövas enligt 22 kap. 5 § ABL alltid först och främst av skiljenämnd, som i tvister av här aktuellt slag utgörs av tre skiljedomare. Om inte annat föreskrivs i 22 kap. ABL gäller för skiljeförfarandet i övrigt lagen (1999:116) om skiljeförfarande (LSF) i tillämpliga delar.

¹ I det följande bortses således helt från regler som saknar betydelse för tvister om inlösen av aktier i vad som här har kallats ”öppna” bolag.

Majoritetsaktieägaren påkallar skiljeförfarandet genom att skriftligen hos målbolagets styrelse begära att tvisten avgörs av skiljenämnd, 22 kap. 6 § ABL. Liksom vid påkallelse enligt LSF ska majoritetsaktieägaren då också uppge sitt val av skiljedomare.

Målbolagsstyrelsen ska därefter underrätta minoritetsaktieägarna om att inlösen av deras aktier har begärts, 22 kap. 7 § ABL. I underrättelsen ska aktieägarna ges tillfälle att inom två veckor anmäla till bolaget om de önskar föra sin egen talan och uppge sin skiljedomare. Underrättelsen ska skickas med brev och annonseras i Post- och Inrikes Tidningar och i den rikstäckande dagstidning som har angetts i bolagsordningen.

Eftersom det är en praktisk omöjlighet för minoritetsaktieägarna att enas om en gemensam skiljedomare, ska målbolagsstyrelsen efter tvåveckorsfristens utgång hos Bolagsverket ansöka om att en god man utses, 22 kap. 8 § ABL. Gode mannen har sedan att för minoritetsaktieägarnas räkning utse en skiljedomare och att i tvisten bevaka ”frånvarande aktieägars rätt”. Var och en av minoritetsaktieägarna kan emellertid välja att själv föra sin talan i tvisten i egenskap av part. Som ”frånvarande aktieägare” räknas de minoritetsaktieägare som inte själva för sin talan och därmed företräds av gode mannen.

Twist om inlösen kan avse fastställelse av rätt eller skyldighet till inlösen, fastställelse av lösenbeloppets storlek och/eller förpliktelse för majoritetsaktieägaren att utge fastställt lösenbelopp, 22 kap. 5 § 2 st. ABL. Det förekommer att rätten till inlösen är tvistig, men i normalfallet är den tvistefråga som gör att skiljeförfarandet drar ut på tiden hur stort lösenbeloppet ska vara.

Om majoritetsaktieägaren, en minoritetsaktieägare eller gode mannen (för egen del eller som företrädare för frånvarande minoritetsaktieägare) är missnöjd med skiljedomen kan vederbörande väcka talan om saken vid Stockholms tingsrätt, 22 kap. 24 § ABL.

När en majoritetsaktieägare utnyttjar sin rätt att inlösa minoritetsaktieägars aktier övertar ett privat rättssubjekt tvångsvis ett annat privat rättssubjekts tillgångar. Ingreppet i enskilds äganderätt uppvisar likheter med expropriation. Reglerna och förfarandet kring dem måste på motsvarande sätt uppfylla de krav som uppställs i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och 2 kap. 15 § regeringsformen för sådana ingrepp. Lagreglerna om inlösen måste därmed vara nödvändiga för att tillgodose angelägna allmänna intressen (legitima syften) och den som tvingas avstå sina aktier ska tillförsäkras full ersättning för sin förlust. Vidare har vederbörande enligt artikel 6 i Europakonventionen rätt till en prövning av saken i en rättvis och offentlig rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol. De svenska

lagreglerna torde uppfylla regeringsformens och konventionens krav.² Det uttalade syfte som anses legitimera reglerna om tvångsinlösen är det allmännas intresse av att samhällsekonomiskt viktiga omstruktureringar kan ske i näringslivet.³

De expropriationsliknande inslagen och det faktum att majoritetsaktieägaren typiskt sett är den starkare parten präglar många av reglerna i 22 kap. ABL, inte minst regleringen av hur kostnaderna för ett inlösenförfarande ska fördelas. Enligt 22 kap. 23 § ABL svarar sålunda majoritetsaktieägaren för alla kostnader i skiljeförfarandet, dvs. förutom sina egna kostnader också ersättningen till skiljedomarna, till gode mannen och till de minoritetsaktieägare som företräder sig själva i förfarandet.⁴

Samtidigt ska likheten med expropriation inte överdrivas. Som nämnts tidigare har en minoritetsaktieägare en självständig rätt att bli inlöst av majoritetsaktieägaren om majoritetsaktieägaren innehar mer nio tiondelar av bolagets aktier. I den delen utgör reglerna om inlösen av minoritetsaktier en del av det aktiebolagsrättsliga minoritetsskyddet.⁵ Rätten till inlösen är således ömsesidig. Regleringen kan alltså sägas ha tillkommit i både majoritetsaktieägares och minoritetsaktieägares intresse.⁶

2. Minoritetsaktieägares ersättningsrätt

2.1 Vad är problemet?

Det i särklass vanligaste är att en inlösentvist föregås av att majoritetsaktieägaren har uppnått ett innehav om mer än 90 procent av aktierna genom

² Jfr dock Sjöberg, G., *Tvångsinlösen*, 2007, s. 280 ff. Se också Schöldström, P., *Liten tuva stjälpert stort lass – Europakonventionen och gode mannens ersättning vid överprövning av inlösenkiljedom*, JT 2006–07, s. 114 ff., jfr Ds 2015:25, s. 72 ff. Högsta domstolens avgörande i NJA 2018 s. 994 löser det i Schöldströms artikel adresserade problemet bara till hälften. Här kan också nämnas att rätten till överprövning i domstol efter ett avslutat skiljeförfarande infördes 1984 just med avsikt att uppfylla Europakonventionens krav i artikel 6, se prop. 1983/84:184, s. 8 f.

³ Prop. 2004/05:85, s. 437 ff., jfr även NJA 2020 s. 264.

⁴ För gode mannens och minoritetsaktieägarnas kostnader gäller enligt bestämmelsen 18 kap. 8 § rättegångsbalken, en fråga som jag får anledning att återkomma till senare. Det ska också nämnas att skiljenämnden enligt bestämmelsen får ålägga en minoritetsaktieägare att helt eller delvis svara för kostnader som annars ska bäras av majoritetsaktieägaren, om det finns särskilda skäl för det. Den undantagsbestämmelsen har mig veterligen aldrig tillämpats.

⁵ Jfr NJA 2011 s. 429, p. 7.

⁶ NJA 2020 s. 264, p. 7 och 19.

ett offentligt uppköpserbjudande till aktieägarna i ett bolag vars aktier är noterade (eller i vart fall var det när förvärven genom budet genomfördes). Om budet är framgångsrikt utan att förlängningar av acceptfristen krävs kan tvångsinlösentvisten påkallas ett par månader efter budets offentliggörande. Om en eller flera förlängningar krävs för att majoritetsaktieägaren ska uppnå lösenställning kan ytterligare en eller några månader gå innan inlösentvisten påkallas. Ibland fullföljer budgivaren erbjudandet trots att ett innehav om mer än 90 procent av aktierna inte har kunnat uppnås. Om majoritetsaktieägaren senare förvärvar aktier så att lösenställning uppnås kan tvångsinlösen komma att påkallas anseelig tid efter budet.

Tidsaspekten och det förhållandet att målbolagsaktien är (eller, under tiden för budet, var) noterad och således lättillgänglig gör, i kombination med de kostnadsfördelningsregler som enligt vad som ovan nämnts gäller för inlösenförfaranden, att det efter det att budet har offentliggjorts för en enskild kan framstå som lockande att köpa aktier i målbolaget enkom med avsikt att i inlösentvisten företräda sig själv och begära ersättning för eget arbete i tvisten.

Tillvägagångssättet var välkänt redan på 1990-talet. Antalet personer som vid den tiden och under det tidiga 2000-talet förde egen talan i inlösenmålen var emellertid litet, ofta bara en eller ett par stycken. Inte sällan fann då majoritetsaktieägaren det för gott att medge de ersättningskrav som framfördes, eftersom det för majoritetsaktieägaren var företagsekonomiskt rationellt att göra så. Ett bestridande av ersättningsanspråken hade medfört kostnader inte bara för det yttrande som majoritetsaktieägarens eget ombud skulle ha författat beträffande anspråket och för skiljenämndens genomgång av detta, utan sannolikt också kostnader för ytterligare ett yttrande från minoritetsaktieägarens sida i ersättningsfrågan (och kostnader för att skiljenämnden och det egna ombudet skulle läsa även detta, i värsta fall ett ytterligare yttrande från den egna sidan etc.) samt kostnader för att skiljenämnden skulle pröva frågan.

I SOU 1997:22 uttalade Aktiebolagskommittén om saken följande:⁷

Ersättningen till [minoritetsaktieägare, som själva för talan] kan vålla särskilda problem. Enligt vad kommittén inhämtat förekommer det nämligen inte sällan att enskilda personer köper mindre aktieposter i bolag, vilkas aktier är föremål för tvångsinlösen, i huvudsakligt syfte att kunna få en i förhållande till aktieinvesteringen betydande ersättning för rättegångskostnader. Enligt 18 kap. 8 § första

⁷ SOU 1997:22, s. 276.

stycket rättegångsbalken gäller visserligen att rätt till ersättning för rättegångskostnader förutsätter att kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Även om det inte uttryckligen framgår av aktiebolagslagen, torde skiljemännen kunna göra en motsvarande prövning. Problemet synes emellertid ha sådan omfattning, att särskilda lagbestämmelser är påkallade.

Med inspiration från regleringen av rätten till ersättning i s.k. småmål (18 kap. 8 a § rättegångsbalken) föreslog Aktiebolagskommittén mot den bakgrunden att aktieägare i ”aktiemarknadsbolag” (idag motsvarande bolag vars aktier handlas på en reglerad marknad) överhuvudtaget inte skulle ha rätt till ersättning för rättegångskostnader i inlösentvisten om inte värdet av vederbörandes aktier översteg ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring (idag 47 600 kronor), beräknat utifrån det noterade värdet på påkallelседagen.⁸

Aktiebolagskommitténs förslag föll emellertid inte i god jord. Även om de problem som Aktiebolagskommittén hade identifierat i och för sig inte ifrågasattes anfördes i propositionen till ABL följande om förhållandet:⁹

Även en enskild aktieägare med ett litet innehav kan mycket väl tänkas utföra arbete som är av värde i processen. Enligt vår uppfattning inger det också principiella betänkligheter att i detta avseende behandla aktieägare olika beroende på storleken av deras aktieinnehav. Därtill kommer svårigheterna att bestämma hur värdet på aktieinnehavet skall beräknas. Det är ju ofta just den frågan som skall prövas i tvisten. Mot den bakgrunden anser vi att det inte bör införas någon sådan värdegräns som kommittén har föreslagit.

Sedan dess har det tveklöst blivit väsentligt vanligare att enskilda personer förvärvar aktier i det bolag vars aktier redan är eller snart ska bli föremål för inlösen, för att sedan uppträda som taleförande part i inlösentvisten. Idag är det inte ovanligt att både 10 och 15 och ibland 20 minoritetsaktieägare företräder sig själva i skiljeförfarandet. Även om undantag förekommer har dessa typiskt sett förvärvat sina aktier efter det att det offentliga uppköps-erbjudandet offentliggjordes eller till och med efter det att tvångsinlösentvisten har påkallats. Vissa har förvärvat aktier till ett sammanlagt värde om några hundra kronor, andra aktier till ett värde om några tusen eller några

⁸ SOU 1997:22, s. 277. Jfr Aktiebolagskommitténs slutbetänkande SOU 2001:1 där förslaget ser likadant ut så när som på att begreppet ”aktiemarknadsbolag” bytts ut, s. 378.

⁹ Prop. 2004/05:85, s. 477.

tiotusentals kronor. Ibland, men mer sällsynt, handlar det om förvärv till betydande belopp.

Oavsett förvärvets storlek har dessa nya aktieägare det gemensamt att de har förvärvat sina aktier till ett pris som motsvarar det vederlag som majoritetsaktieägaren erbjuder eller har erbjudit i det offentliga uppköpserbjudandet (eftersom den noterade kursen naturligen lägger sig på just den nivån så snart budet offentliggörs).

Här kan det vara på sin plats att påpeka det i och för sig uppenbara. De bolag som ämnet för den här artikeln rör är bolag vars aktier är noterade. För dessa bolag gäller, enkelt uttryckt, långtgående krav på att fortlöpande hålla marknaden informerad om sådant som kan ha en väsentlig inverkan på priset på aktierna. Alla marknadens parter ska ha tillgång till relevant information som en aktör – en förnuftig investerare – skulle beakta vid sin bedömning av aktiens värde. Enligt all finansiell logik ska således, när allt har gått rätt till, det noterade värdet utvisa ett rättvisande marknadspris. (En annan sak är att olika aktörer naturligtvis kan göra olika bedömningar av den tillgängliga informationen och bolagets framtidsutsikter, att vissa kan se värdefulla synergier och att olika aktörer därmed för egen del kan värdera aktien olika.) Det finns därför skäl att utgå från att den noterade aktiekursen precis före budets offentliggörande representerar ett riktigt marknadsvärde. När budet sedan offentliggörs förändras marknadsvärdet drastiskt (åtminstone tillfälligt; budet kan komma att dras tillbaka och kursen falla tillbaka). Bara om bolaget har förbrutit sig mot gällande regelverk och underlåtit att informera marknaden om kursdrivande förhållanden finns anledning att ifrågasätta kursen före budet.

Den som har förvärvat sina aktier efter det att majoritetsaktieägaren har offentliggjort att dess innehav överstiger 90 procent av aktierna i målbolaget eller till och med efter det att tvångsinlösen har påkallats tar med sin investering ingen som helst risk. Lösenbeloppet kommer inte att fastställas till ett *lägre* värde än budpriset.¹⁰ Det tillhör också ovanligheterna att lösenbeloppet fastställs till ett *högre* värde än budvederlaget, även om det naturligtvis förekommer, t.ex. om längre tid har förflutit mellan budet och påkallelsen och värdepåverkande händelser har inträffat däremellan.

I likhet med vad Aktiebolagskommittén konstaterade redan 1997 kan det på goda grunder misstänkas att dessa nytillkomna aktieägare har förvär-

¹⁰ Jfr dock Svensson, B., Lösenbeloppet vid tvångsinlösen av minoritetsaktier, Ny Juridik 2019:1, s. 49 ff., särskilt s. 61 *in fine*.

vat sina riskfria aktier med det enda syftet att tillgodogöra sig ersättning i inlösenförfarandet; en ersättning som går utöver vad som skulle vara skäligen ersättning för ett motiverat arbete.

Typiskt sett torde det förhålla sig på samma sätt beträffande de aktieägare som har förvärvat sina aktier efter det att budet har offentliggjorts, men i och för sig innan det står klart att majoritetsaktieägaren kommer att uppnå lösenställning genom förvärv på budprinsnivån. Även dessa aktieägare har förvärvat sina aktier till ett pris som motsvarar budpriset.¹¹ De tar emellertid en liten risk, nämligen att majoritetsaktieägaren inte uppnår lösenställning och därför väljer att inte fullfölja budet (varvid ett kursfall normalt är att vänta).

De kan också ha ett annat motiv än att bara vilja erhålla ersättning i inlösentvisten, nämligen att det ska följa ett högre konkurrerande bud från annan budgivare. Om aktieägaren hoppas på en budstrid och förhoppningen slår in, kan aktieägaren göra en god affär, givet att vederbörande har gjort en substantiell investering på den ursprungliga budnivån. När budstriden väl är över och segraren efter fullföljande av budet har uppnått lösenställning, utgör dock inte motivet till investeringen i sig något skäl för aktieägaren att behålla aktierna för att uppträda som taleförande part i inlösentvisten.

Aktieägare som företräder sig själva i inlösentvister utgör inte någon homogen grupp. Där finns aktieägare som har köpt aktier på budprinsnivån för några hundra kronor och i tvisten yrkar att lösenbeloppet ska fastställas till ett värde som är dubbelt så högt som majoritetsaktieägarens yrkande, utan att anföra någon annan grund för sitt yrkande än att ”jag tycker det är rimligt”. Det förekommer att sådana aktieägare, trots sitt obetydliga innehav, yrkar ersättning för eget arbete med både 10 000 och 20 000 kronor och ibland mer ändå. Där finns aktieägare som regelmässigt yrkar på ett väsentligt högre lösenbelopp än majoritetsaktieägarens yrkande och till stöd för sitt yrkande svepande hänvisar till omständigheter av begränsad eller ingen relevans för tvisten eller enbart till vad gode mannen redan har anfört. Trots att innehavet kan vara av mycket begränsat värde framställs inte sällan yrkanden om ersättning för eget arbete om 40 000–50 000 kronor. Där finns stundom också aktieägare som då och då genomför egna utredningar och framför mer eller mindre rättsligt relevanta grunder för ett högre lösenbelopp.

¹¹ Vid aktiebud måste det inte nödvändigtvis förhålla sig så. Det fallet kan tänkas, att efter det att aktieägaren har förvärvat sina aktier faller kursen på vederlagsaktien, varvid lösenbeloppet – trots att det motsvarar budpriset som ett volymvägt genomsnitt – kan bli lägre än det pris som aktieägaren faktiskt har betalat.

Såvitt jag känner till har det aldrig hänt att en minoritetsaktieägare som företräder sig själv har vunnit framgång med sin talan i sak, dvs. att skiljenämnden på yrkande av minoritetsaktieägaren har fastställt ett högre lösenbelopp än det av majoritetsaktieägaren eller gode mannen yrkade beloppet.

Hur stort är då detta problem, är problemet kanske överdrivet? Sett enbart till de ersättningsyrkanden som framställs i inlösentvisterna är naturligtvis den totala summan – ens om skiljenämnderna skulle bifalla yrkandena fullt ut – försumbar i relation till de kostnader som majoritetsaktieägaren redan har haft för det offentliga uppköpserbudet. Men när antalet minoritetsaktieägare som för egen talan blir stort innebär det ofrånkomligen att skiljetvisten drar ut på tiden och ett stort merarbete. Skiljedomarna, majoritetsaktieägarens ombud och gode mannen måste naturligtvis ta del av minoritetsaktieägarnas yttranden och i sina olika roller på olika sätt agera på innehållet. Även om yttrandena normalt är korta, förekommer även längre yttranden med omfattande argumentation och stundom framställs yrkanden i andra frågor än beträffande själva lösenbeloppet som, medvetet eller omedvetet, avviker från gode mannens yrkanden. Typiskt sett begär också minoritetsaktieägare som företräder sig själva att få del av icke-publik information från majoritetsaktieägaren. Det kan bli fråga om en ansenlig arbetsinsats för majoritetsaktieägarens ombud att administrera sekretessåtaganden och att ta fram och tillhandahålla informationen i fråga. Inte sällan framställer minoritetsaktieägare hemställningar om utfående av handlingar och mer eller mindre svårtolkade yrkanden om edition. I flera fall har skiljenämnden särskilt påpekat i skiljedomen att den måst lägga ansenliga arbetsinsatser i anledning av minoritetsaktieägarnas processföring.

Vidare kan en förlikning äventyras av ett stort antal minoritetsaktieägare. Även om gode mannen har funnit att en förlikning är fördelaktig för de fråvarande minoritetsaktieägarna, kan en minoritetsaktieägare som företräder sig själv, väl medveten om sin förhandlingsposition, motsätta sig en i och för sig rimlig uppgörelse.

Hur stor en majoritetsaktieägares kostnad i slutändan faktiskt är för att, som Aktiebolagskommittén uttryckte saken, ”enskilda personer köper mindre aktieposter i bolag i huvudsakligt syfte att kunna få en i förhållande till aktieinvesteringen betydande ersättning för rättegångskostnader”, är mot den bakgrunden svårt att säga. Det är hursomhelst den kostnaden och den tidsutdräkt som fenomenet orsakar som ska ställas i relation till minoritetsaktieägarnas rätt.

2.2 Den rättsliga regleringen av ersättningsrätten

Minoritetsaktieägares rätt till ersättning i skiljetvisten framgår av 22 kap. 23 § ABL, som föreskriver följande:

Majoritetsaktieägaren skall svara för ersättningen till skiljemännen och gode mannen samt för andra aktieägares kostnader i skiljeförfarandet. Om det finns särskilda skäl, får skiljemännen ålägga annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Beträffande aktieägares och den gode mannens kostnader gäller 18 kap. 8 § rättegångsbalken.

Kostnadsfördelningsregeln utgör således ett undantag från den normala ordningen att tappande part ska ersätta motpartens rättegångskostnader, 18 kap. 1 § rättegångsbalken. Hänvisningen till 18 kap. 8 § rättegångsbalken innebär samtidigt att majoritetsaktieägaren inte har att svara för vilka kostnader som helst som en aktieägare påstår sig ha haft. Av bestämmelsen följer att en minoritetsaktieägare som för sin egen talan endast har rätt till ersättning för sådana kostnader som har varit skäligen påkallade för tillvaratagande av partens rätt. Avgörande för att bestämma om en kostnad är ersättningsgill eller inte är om aktieägaren vid tiden för vidtagandet av den åtgärd som har föranlett kostnaden har haft skäl att anse åtgärden nödvändig.¹² Samtidigt uttalas i förarbetena att det inte torde kunna uppställas något generellt krav på att en aktieägares åtgärd ska ha tillfört processen något utöver vad gode mannen har gjort.¹³

Högsta domstolen har i NJA 1997 s. 854 uttalat att det inte är tillräckligt att yrkad ersättning inte framstår som oskälig.¹⁴ Beträffande kostnad för ombudsarvode uttalar Högsta domstolen i rättsfallet att ombudskostnader inte i första hand ska bestämmas efter nedlagd tid. Sådan ersättning ska bestämmas med hänsyn till bland annat målets beskaffenhet och omfattning samt till den omsorg och skicklighet med vilken arbetet har utförts. Därvid kan, enligt Högsta domstolen, även beaktas sådana omständigheter som tvisteföremålets värde och den betydelse som målets utgång i övrigt har haft för parten.

Parts eget arbete är att betrakta som en rättegångskostnad och är ersättningsgill på samma sätt som om arbetet hade utförts av ett ombud. Vid

¹² Jfr Fitger, P. m.fl. Rättegångsbalken m.m., Juno version 89, uppdatering till och med 1 oktober 2020, kommentaren till 18:8.

¹³ Prop. 2004/05:85, s. 476 f. och 828.

¹⁴ Det ankommer på den som begär ersättning att visa att ersättningen är skälig, inte på motparten att visa att den är oskälig.

bestämmandet av ersättningen för parts eget arbete bör vägledning kunna hämtas från de principer som gäller för parts ombudskostnader enligt vad som nyss har sagts. Exakt vad det innebär just i tvångsinlösensammanhang återkommer jag till strax nedan. Innan dess måste emellertid en särskild omständighet uppmärksammas, nämligen det förhållandet att det i inlösentvister av nu aktuellt slag *alltid* finns en god man som företräder de frånvarande minoritetsaktieägarnas intressen – ett förhållande som i sig, beträffande minoritetsaktieägarnas ställning, gör inlösen av minoritetsaktier mindre lik expropriationsförfarandet.

2.3 Gode mannens roll

Bortsett från att utse skiljedomare för minoritetsaktieägarnas räkning är gode mannens uppgift att bevaka frånvarande aktieägares rätt i inlösentvisten. Gode mannen har således att bland annat bedöma om majoritetsaktieägaren har lösenställning och att verka för att minoritetsaktieägarna tillerkänns full ersättning för sina aktier.

Enligt 22 kap. 9 § ABL ska Bolagsverket till god man utse en person som är lämplig för uppdraget. Undantagslöst utses till god man en advokat, vanligtvis med stor kunskap om tvångsinlösentvister och erfarenhet av att föra minoritetsaktieägarnas talan.

Begreppet *god man* förekommer på flera håll i lagstiftningen med varierande innebörd. Utifrån själva begreppet kan således inga slutsatser dras om vad en god man i inlösentvister är för figur eller om gode mannens behörighet. Gode mannen är varken minoritetsaktieägarnas ställföreträdare eller deras rättegångsombud i begreppens vanliga bemärkelse, men kan sägas vara ett slags legal ställföreträdare för dem, eftersom uppdraget följer direkt av ABL.¹⁵ Genom hänvisningen i 22 kap. 10 § 3 st. ABL till bestämmelserna om rättegångsfullmakt i 12 kap. 14 § rättegångsbalken intar gode mannen i princip samma ställning som ett rättegångsombud.

Även om likheterna med ett rättegångsombud är stora, är ett uppdrag som god man i en inlösentvist på flera sätt särpräglad. De frånvarande minoritetsaktieägarna, som gode mannen företräder, räknas ofta i hundratal och inte sällan i tusental. Normalt har ingen av minoritetsaktieägarna något intresse av att ta någon aktiv del i inlösenförfarandet, många torde inte ens känna till att förfarandet pågår eller vad det innebär. Några enstaka minoritetsaktieägare kan ibland höra av sig till gode mannen och framföra synpunkter på

¹⁵ SOU 1997:22, s. 265.

aktievärdet eller ställa frågor om förfarandet, men typiskt sett ankommer det på gode mannen att helt efter eget huvud och på eget ansvar föra de frånvarande minoritetsaktieägarnas talan.¹⁶

Ett vanligt rättegångsombud som står inför ett val, t.ex. huruvida en viss invändning ska göras eller ett visst yrkande framställas, kan – ja, *ska* naturligtvis – diskutera saken med sin huvudman och ombudet kan då redogöra för fördelar, nackdelar och risker med de olika valen. Ombudet kan föreslå att en kostsam utredning ska göras, som kan leda till ett gott resultat men som också kan visa sig bli resultatlös. Slutligen avgör huvudmannen vilka vägval som ska göras och vilka kostnadsrisker huvudmannen vill utsätta sig för. Dessa möjligheter saknar gode mannen, som i stället själv måste avgöra vilka utredningsåtgärder som bör vidtas och vilka yrkanden och grunder som slutligen ska framställas och åberopas.

En annan aspekt på saken är att det vanliga rättegångsombudet på förhand kan få sin huvudmans godkännande av kostnaden för en viss åtgärd – må den vara klok eller vansinnig – och också på förhand kräva förskottsbetalning eller annan säkerhet för sin ersättning. Visserligen kan skiljenämnden enligt 22 kap. 23 § 2 st. ABL ålägga majoritetsaktieägaren att ställa säkerhet för gode mannens arvode och kostnader, men huruvida gode mannen ska tillerkännas ersättning för de olika åtgärder som har vidtagits avgörs slutligen av skiljenämnden.¹⁷

Vid bedömningen av gode mannens ersättningsyrkande har gode mannens särpräglade ställning framhållits i skiljedomspraxis under många år. I en skiljedom för ett tiotal år sedan anförde skiljenämnden bland annat följande om saken:

¹⁶ Vilket ansvar gode mannen faktiskt har gentemot de frånvarande minoritetsaktieägarna kan diskuteras. Utöver vad som anges i 22 kap. 10 § ABL om gode mannens uppgifter och behörighet är gode mannens rättsliga förhållande till de frånvarande minoritetsaktieägarna inte närmare reglerat. De rättsliga konsekvenserna av uppdraget får därför bedömas utifrån uppdragets syfte (jfr NJA 2013 s. 1203, p. 7–8). Det kan då framstå som naturligt att gode mannen bär ett oaksamhetsansvar som andra personer som enligt lag har förordnats att tillvarata annans intresse. Jfr t.ex. det skadeståndsansvar som gode män har enligt 12 kap. 14 § föräldrabalken och 14 § samäganderättslagen och som konkursförvaltare har enligt 17 kap. 1 § konkurslagen. Någon lagsatt grund för ett sådant ansvar för gode män i inlösentvister finns emellertid inte.

¹⁷ Gode mannen kan väcka talan mot majoritetsaktieägaren om han eller hon är missnöjd med den av skiljenämnden utdömda ersättningen, se 22 kap. 24 § 1 st. ABL och NJA 2013 s. 1203.

Ett uppdrag som god man är speciellt. Till att börja med angår det att biträda i ett expropriationsliknande ärende. De minoritetsaktieägare som gode mannen företräder har ett befogat anspråk på att grundligt få prövat sin rätt till ersättning. De befinner sig dessutom i ett informationsmässigt underläge. Det är därför berättigat att en god man omsorgsfullt gör vad han eller hon kan för att inte bara vända på alla de stenar som kan vara av betydelse för bestämmandet av lösenbeloppet, utan också gör det på ett sätt som är ägnat inge förtroende hos den minoritetsaktieägare som följer vad som händer i inlösenärendet. /.../ För att en god man inte av en naturlig omsorg om sina egna ekonomiska intressen ska inta en för minoritetsaktieägarna äventyrligt försiktig inställning till vad som bör göras i ett tvångsinlösenärende, bör en utredningsåtgärd endast i mer extrema fall anses så opåkallad att den inte grundar rätt till ersättning. /.../ Det är [...] en god mans uppgift att utföra sitt uppdrag så att en intresserad minoritetsaktieägare inte ska behöva hysa någon tvekan om att hans eller hennes intressen har tagits till vara fullt ut.

Motsvarande resonemang har i varierande ordalag förts i många skiljedomar sedan dess. Det har då sagts att det finns anledning för en skiljenämnd att ha en generös syn på vilka utrednings- och arbetsinsatser från gode mannens sida som ska anses vara skäligen påkallade för tillvaratagandet av minoritetens rätt och således ersättas. Det har särskilt framhållits att det faktum att gode mannen, till skillnad från rättegångsombudet, inte har en klient att rådgöra med, att få instruktioner från och att försäkra sig om ersättning hos, motiverar att gode mannen avstår endast från sådana åtgärder som framstår som helt betydelselösa för tvistens utgång och att gode mannen därför bör ha stor frihet att själv avgöra inriktningen och omfattningen av sitt arbete. Bara om det står alldeles klart att en vidtagen åtgärd var överflödigt eller att en arbetsinsats har varit omotiverat stor ska gode mannen bli utan ersättning för arbetet.

Av det sagda kan läsaren måhända förledas att tro att gode mannens ersättningsyrkande i stort sett alltid bifalls. Så är emellertid inte fallet. Utan något statistiskt säkert underlag kan det bara konstateras att yrkad ersättning med jämna mellanrum sätts ned av skiljenämnden, ibland med betydande belopp. Det är trots allt så att gode mannen enbart har rätt till ersättning för arbete och utlägg som har varit skäligen påkallat för tillvaratagandet av de frånvarande minoritetsaktieägarnas rätt. Att gode mannen bör vända på alla stenar och göra sitt arbete grundligt är inte detsamma som att gode mannen ska göra alla upptänkliga invändningar och utföra eller låta utföra alla utredningar han eller hon kan komma på. Naturligtvis ska t.ex. invändningar som

saknar rättsligt stöd eller till och med står i strid med rättskällor eller praxis inte göras, inte heller invändningar eller utredningar som gode mannen själv vet eller borde förstå aldrig kan leda till en för de frånvarande minoritetsaktieägarna gynnsammare utgång. Tyvärr förekommer sådant ändå, lyckligtvis i liten omfattning.

2.4 Bedömningen av minoritetsaktieägarnas ersättningsyrkanden

Det är inte ovanligt att minoritetsaktieägare¹⁸ som för egen talan yrkar ersättning för eget arbete med belopp som vida överstiger värdet på deras aktier. Inte sällan överstiger yrkandet aktievärdet med hundratal eller tusentals procent. I relation till tvisteföremålets värde (varom mera nedan) är förhållandet ofta närmast oändligt stort. Ofta, men inte alltid, uppger aktieägaren hur många timmars arbete hans eller hennes taleförande ska ha krävt. Ofta, men inte alltid, gör aktieägaren då gällande att ersättning ska utgå med antal nedlagda timmar multiplicerat med en specifik taxa. Regelmässigt yrkas också ersättning för utlägg.

I ett flertal skiljedomar under de senaste åren har skiljenämnder gått närmare in på en bedömning av och utförligt motiverat sitt ställningstagande till storleken på skälig ersättning till de aktieägare som har företrätt sig själva i tvisten. Bedömningarna har varit påtagligt strängare än tidigare. I flera skiljedomar har ett flertal minoritetsaktieägare inte tillerkänts någon ersättning alls. Sådant förekom mig veterligen inte tidigare.

Som nämnts är utgångspunkten för bedömningen att endast kostnad som har varit skäligen påkallad för tillvaratagandet av partens rätt är ersättningsgill. Ett antal olika kriterier har i skiljedomarna aktualiserats vid den bedömningen. De mest centrala ska här kommenteras.¹⁹

¹⁸ Jag talar genomgående om *minoritetsaktieägare* och deras *aktieinnehav*, trots att det normalt är så att minoritetsaktieägarna fyra–åtta månader in i förfarandet, till följd av majoritetsaktieägarens förhandstillträde, har upphört att vara aktieägare i bolaget. Från den tidpunkten har de, i stället för aktier i bolaget, fordringar på majoritetsaktieägaren (med den i registret märkliga beteckningen TIA, tvångsinlöst aktie) och efter det att ”förskotts-betalning” har skett (också ett märkligt, men nu etablerat begrepp) *eventuella* fordringar på majoritetsaktieägaren.

¹⁹ Skiljedomar är inga offentliga handlingar. Många blir allmänt tillgängliga när majoritetsaktieägaren senare ger in dem till myndighet, men inte sällan ges då endast förstasidan och sidan med domslutet in. Flertalet av de skiljedomar som jag hänvisar till och citerar i det följande är inte allmänt tillgängliga när detta skrivs. Jag har därför valt att inte i något fall ange vilken skiljedom det är fråga om. Läsaren kan alltså inte kontrollera källmaterialet. Läsare som själva regelbundet är involverade i inlösentvister känner säkert igen många

Tillvaratagandet av partens rätt och partens intresse i saken

Som nämnts företräds frånvarande minoritetsaktieägare i inlösenmål av här behandlat slag alltid av en god man. En minoritetsaktieägare kan således alltid låta sig företrädas av gode mannen, men har rätt att i stället själv uppträda som taleförande part i tvisten. Som också har nämnts har gode mannen goda skäl att göra ett grundligt arbete, medan det inte finns någon anledning för part som företräder sig själv att vidta åtgärder som gode mannen har vidtagit eller upprepa vad gode mannen har anfört. Vad som kan vara skäligen påkallat för gode mannen är således något annat än vad som är skäligen påkallat för en minoritetsaktieägare. Som har påpekats i ett par skiljedomar det senaste året är det fråga om skilda bedömningar, om än med utgångspunkt i samma grundläggande principer. Det förhållandet att minoritetsaktieägarna alltid företräds av en för uppdraget kvalificerad person och att skiljenämnden bör ha en generös syn på vilka åtgärder som ska anses vara skäligen påkallade att denne vidtar, medför att det finns anledning för skiljenämnden att ha viss återhållsamhet vid bedömningen av vad som är skäligen påkallat från en taleförande minoritetsaktieägars sida.

Med hänsyn just till att det i dessa fall undantagslöst finns en god man som tillvaratar minoritetsaktieägarnas intresse har jag svårt att se att resonemanget skulle strida mot regelverken kring egendomsskyddet. Beträffande sådana personer som har förvärvat sina aktier efter budets offentliggörande eller till och med efter det att inlösentvisten har påkallats gör sig expropriationsargumentet överhuvudtaget inte gällande. Regeringsformens och Europakonventionens regler om egendomsskydd är uppställda till skydd för den som berövas tillgångar mot sin vilja. Den som har förvärvat sina aktier när det står mer eller mindre klart att tvångsinlösen kommer att ske, blir inte utsatt för något tvångsingrepp. Vederbörande är fullt medveten om ”risken” för inlösen; i själva verket var han eller hon redan vid sitt förvärv av aktierna fullt villig att bli av med dem – det var till och med en avgörande del av målet med förvärvet.

I en skiljedom från början av 2018 uttryckte sig skiljenämnden allmänt i ersättningsfrågan på följande nyanserade sätt:

När det gäller aktieägarens ekonomiska intresse bör det finnas en rimlig relation mellan arbetsinsatsen och vad aktieägaren rimligen kan tänkas uppnå som resultat av insatsen. Det är också rimligt att sakliga eller rättsliga bidrag av betydelse

skrivningar och citat, medan andra läsare helt enkelt får lov att lita på att hänvisningar, citat och tidsangivelser är riktiga.

för förfarandet beaktas vid behandlingen av ersättningsfrågan oavsett storleken av vederbörande aktieägars aktieinnehav och ekonomiska intressen i målet. En proportionalitetsbedömning bör vara vägledande för bedömningen av dessa frågor, och det bör hållas i minnet att rätten för en enskild aktieägare att föra enskild talan i inlösenärenden har till syfte att stärka det rättsliga skyddet för aktieägens intressen men inte utgöra ett medel för aktieägaren att på indirekt väg skaffa sig en högre ersättning för aktierna än den som ska utgå vid tillämpning bestämmelserna i ABL.

Tidpunkten för aktieägens förvärv av aktierna

I en skiljedom som meddelades i slutet av 2020 skriver skiljenämnden:

[U]töver aktieinnehavets storlek bör även dess åtkomst kunna ha betydelse för rätten till ersättning. Det förekommer enligt skiljenämndens erfarenhet att en taleförande aktieägare har skaffat ett aktieinnehav kort före inlösenförfarandets inledning utan annat identifierbart syfte än att få ut ersättning genom att föra egen talan. Det rör sig då i grunden om ett missbruk av regeln att moderbolaget skall stå för minoritetsaktieägarnas kostnader oavsett utgången i förfarandet. När det står klart att fråga är om ett sådant missbruk bör rätt till kostnadsersättning inte föreligga.

I målet konstaterade skiljenämnden sedan att majoritetsaktieägaren inte hade gjort gällande att de aktieägare, som hade kunnat bli aktuella för en sådan prövning, hade förvärvat aktierna endast i syfte att få ut kostnadsersättning. Eftersom den omständigheten inte hade åberopats aktualiserades aldrig någon sådan prövning.

I ett annat förfarande hade majoritetsaktieägaren uttryckligen anfört att flera minoritetsaktieägare hade förvärvat sina aktier efter påkallelsedagen och att förvärven alltså hade skett just i syfte att utnyttja kostnadsreglerna i 22 kap. ABL för att få extra ersättning. I skiljedomen, också den från slutet av 2020, fann dock skiljenämnden (med helt annan sammansättning än i nyss nämnda förfarande) att majoritetsaktieägens invändning inte kunde beaktas, eftersom majoritetsaktieägaren inte hade presenterat närmare utredning som gav besked om exakt när respektive förvärv hade skett.²⁰

I ytterligare en skiljedom från samma år uttalade en något mer återhållsam skiljenämnd (med ytterligare annan sammansättning än i nyss nämnda

²⁰ Av skäl som inte anges i domskälen ansåg alltså skiljenämnden att majoritetsaktieägaren hade bevisbördan för när förvärven hade skett.

förfaranden) att det bör kunna komma i fråga att inom ramen för skälighetsbedömningen beakta tidpunkten för aktieägarens aktieförvärv. Skiljenämnden konstaterade att två minoritetsaktieägare hade förvärvat sina aktier efter det att uppköpserbjudandet hade offentliggjorts och att övriga fem hade gjort det efter det att tvångsinlösen hade påkallats. Vilken betydelse dessa omständigheter hade för skiljenämndens sammanvägda skälighetsbedömning framgår dock inte av domskälen.

Det är enligt min mening lätt att instämma i att det är fråga om ett missbruk av reglerna när någon i nära anslutning till att tvångsinlösen påkallas förvärvat sina aktier i syfte att utfå ersättning enligt kostnadsreglerna i 22 kap. ABL.²¹ Alldeles oavsett vad som uttalades i förarbetena till ABL om minoritetsaktieägarnas ersättningsrätt, måste det stå en skiljenämnd eller domstol fritt att dra slutsatsen att den som missbrukar reglerna inte åtnjuter det skydd och de rättigheter som reglerna är skapade för. Det ligger då nära till hands att den som har förvärvat sina aktier efter påkallelsen av skiljeförfarandet bör sakna rätt till kostnadsersättning i inlösentvisten; det bör rimligen också den som har gjort sitt förvärv efter offentliggörandet av budet.²²

Om majoritetsaktieägaren åberopar den omständigheten att minoritetsaktieägaren har förvärvat sina aktier endast i syfte att utfå kostnadsersättning och också kan styrka – eller i vart fall förebringa utredning som gör det antagligt och detta inte motbevisas av minoritetsaktieägaren²³ – att aktierna har förvärvats efter tidpunkten för offentliggörandet av budet eller rentav efter påkallelsen, förefaller det mot ovanstående bakgrund i alla fall inte osannolikt att en framtida skiljenämnd kan komma att bedöma agerandet som ett

²¹ Den uppfattningen gav Claes Beyer och jag uttryck för redan 2008, se Aktiebolagslagens minoritetsskydd (red. Svernlöv, C.), Nr 7 i skriftserien utgiven av Stockholm Centre for Commercial Law, 2008, s. 39 ff.

²² Det kan här nämnas att det i doktrinen *de lege ferenda* har framförts uppfattningen, att det kan tänkas att endast den aktieägare som kan styrka att han eller hon var aktieägare vid offentliggörandet av det offentliga budet (alternativt vid påkallelsen) ska ha rätt till ersättning från majoritetsaktieägaren och att vanliga rättegångskostnadsregler ska gälla för övriga, se Sjöberg, G., *Tvångsinlösen*, 2007, s. 474 f.

²³ Med hänsyn till de särpräglade förutsättningar som gäller för dessa tvister och det faktum att minoritetsaktieägaren enkelt kan förebringa bevisning om exakt när han eller hon förvärvade sina aktier (medan majoritetsaktieägaren utifrån aktieböcker och ägarförteckningar endast kan se under vilken period förvärvet bör ha skett), vore det enligt min mening – tvärtemot vad skiljenämnderna har funnit i ovan redovisade skiljedomar – rimligt att lägga bevisbördan på minoritetsaktieägaren.

missbruk och på den grunden avslå aktieägarens ersättningskrav helt.²⁴ Det är möjligt att någon minoritetsaktieägare skulle våga sig på att väcka talan mot en sådan skiljedom,²⁵ men skulle bedömningen stå sig skulle det drastiskt rita om kartan för inlösentvisterna.

Aktieinnehavets storlek

I flera skiljedomar har det uttalats att ett värdemässigt litet aktieinnehav i regel inte motiverar att aktieägaren för talan själv som part. Det bör krävas ett innehav av, som det har uttryckts i någon skiljedom, ”viss dignitet” för att talförande aktieägare ska få ersättning för sina kostnader.

Utgångspunkten framstår som rimlig. Den ligger också väl i linje med 18 kap. 8 § rättegångsbalken och hur den bestämmelsen ska uppfattas. Ett hur litet aktieinnehav som helst kan helt enkelt inte innebära att det är skäligt påkallat för tillvaratagandet av partens rätt att parten själv uppträder som talförande part. Parten bör kunna låta sig nöja med att företrädas av gode mannen. Det värde som aktierna har motiverar inte ens den minsta arbetsinsats.

I ett relativt nyligen avslutat skiljeförfarande hade en handfull aktieägare en eller två aktier vardera (motsvarande ett värde om några hundra kronor).²⁶ Det finns genom åren också flera exempel på aktieägare som företrätt sig själva vars innehav har uppgått till mindre än tio kronor. Det är svårt att se att aktieägare med så små innehav överhuvudtaget skulle ha anledning att föra en egen talan.

Frågan är då var gränsen går för att ett aktieinnehav ska vara tillräckligt stort för att aktieägaren överhuvudtaget ska komma i fråga för en rätt till ersättning.

Klart torde vara att gränsen inte kan sättas vid ett basbelopp (47 600 kronor), eftersom en sådan gränsdragning tidigare har avfärdats i lagstiftningsarbetet. Någon tydlig enhetlig skiljedomspraxis står inte att finna. I en skiljedom meddelad 2021 har aktieägare med ett innehav med ett värde om knappt 15 000 kronor kommit i fråga för viss ersättning, medan andra

²⁴ Aktieägaren kan naturligtvis argumentera för att syftet med förvärvet var ett annat än det majoritetsaktieägaren påstår. I enlighet med vad som nämnts i avsnitt 2.1 ovan torde det dock vara svårt att göra något annat syfte sannolikt.

²⁵ Vid en överprövning i domstol gäller vanliga kostnadsfördelningsregler, dvs. tappande part har att ersätta motpartens rättegångskostnader, 22 kap. 25 § ABL. Se även NJA 2020 s. 264.

²⁶ Vissa av dem yrkade ersättning för arbete i storleksordningen 20 000–30 000 kronor.

aktieägare med mindre innehav, på grund av just otillräckligt innehav, inte har gjort det. I en annan skiljedom från 2020 har en aktieägare med ett innehav motsvarande drygt 15 000 kronor inte ansetts vara berättigad till någon ersättning.

I en skiljedom från slutet av 2020 fann skiljenämnden att de minoritetsaktieägare som inte hade lämnat någon uppgift om storleken på sitt aktieinnehav inte kunde vinna bifall till sitt ersättningsyrkande. Minoritetsaktieägarna ansågs av skiljenämnden ha åberopsbördan för den omständigheten att hans eller hennes innehav var tillräckligt stort. Utan ett åberopande kunde yrkandet inte bifallas. Enligt min mening bör det med denna utgångspunkt inte heller vara tillräckligt att majoritetsaktieägaren i och för sig har nämnt hur många aktier en minoritetsaktieägare innehar.²⁷

Det ska tilläggas att i de fall skiljenämnden har funnit att aktieägare inte har rätt till någon ersättning alls redan på grund av det begränsade innehavet, har skiljenämnden också konstaterat att dessa aktieägare inte heller har bidragit med något i tvisten. Jag återkommer till den frågan nedan.

Yrkad ersättnings relation till tvisteföremålets värde

Om nu *aktieinnehavets värde* i och för sig inte är så litet att aktieägarens ersättningsanspråk ska ogillas redan av det skälet, är en fråga, som i senare års skiljedomspraxis tilldragit sig uppmärksamhet, vilken betydelse *tvisteföremålets värde* ska ha. I ett flertal skiljedomar har skiljenämnder, när de har haft anledning därtill, ställt värdet av tvisteföremålet för var och en av minoritetsaktieägarna i relation till den ersättning aktieägaren har begärt. Det har sagts att det vid bedömningen av om en aktieägare överhuvudtaget kan ha rätt till ersättning, och i så fall hur stor den ska vara, bör vara avgörande hur stort tvisteföremålets värde är för aktieägaren eller hur mycket som ”står på spel” för aktieägaren genom förfarandet. En skiljenämnd anförde följande i en skiljedom 2020:

Enligt skiljenämndens mening bör vid bedömning[en] av skäligheten av en minoritetsaktieägares kostnadsyrkande till en början den yrkade kostnaden ställas i relation till det reella tvisteföremålets storlek, dvs. i inlösenfallet det ekonomiska utfall som minoritetsaktieägaren skulle få vid bifall till sin talan jämfört med vad som erbjudits av majoritetsaktieägaren. Om kostnadsyrkandet ligger över det reella tvisteföremålet talar det för att den yrkade ersättningen inte kan anses skälig.

²⁷ Jfr NJA 2019 s. 802.

Skiljedomspraxis förefaller enhetlig i det att utdömd ersättning aldrig har ansetts kunna överstiga tvisteföremålets värde för aktieägaren (försåvitt inte ersättningsyrkandet har medgetts av majoritetsaktieägaren naturligtvis). I många fall har skiljenämnden, trots att tvisteföremålets värde i och för sig har ansetts vara betydande, konstaterat att yrkad ersättning, som understigit detta värde, har varit långt över skäligen nivå och således satt ned ersättningen väsentligt.

Som en utgångspunkt har skiljenämnderna utgått från att tvisteföremålets värde utgörs av skillnaden mellan parternas positioner, dvs. minoritetsaktieägarens yrkande om lösenbeloppets storlek jämfört med majoritetsaktieägarens yrkande, multiplicerat med det antal aktier minoritetsaktieägaren innehar. Det framstår i och för sig som en naturlig ordning.

En skiljenämnd fann att tvisteföremålets värde för en minoritetsaktieägare, som hade yrkat drygt 20 000 kronor i ersättning, endast uppgick till ca 3 000 kronor och att aktieinnehavet därmed inte var av sådan storlek att aktieägarens deltagande i förfarandet hade varit skäligen påkallat för tillvaratagandet av hans rätt. Aktieägarens ersättningsyrkande avlogs därför.

Vid bedömningen av tvisteföremålets värde måste hänsyn tas till att den återhållande funktion, som risken för att drabbas i rättegångskostnadshänseende om part överdriver sitt yrkande har, saknas i inlösentvister. Det är därför vanligt förekommande att minoritetsaktieägare som för egen talan framställer yrkanden om lösenbelopp som ligger långt över gode mannens yrkande och långt över vad som kan anses vara ett rimligt spann för en värdering av aktien. Ofta är dessa yrkanden svagt underbyggda, många gånger saknas överhuvudtaget grunder för yrkandet. Om sådana mer eller mindre blanka yrkanden skulle läggas till grund för bedömningen av tvisteföremålets värde, skulle en minoritetsaktieägare genom att framställa orealistiska yrkanden själv kunna blåsa upp tvisteföremålets värde. Det går naturligtvis inte för sig. Sådana yrkanden måste skiljenämnden sortera bort, vilket också regelmässigt har skett i skiljedomspraxis.

I flera skiljedomar har skiljenämnden godtagit den av gode mannen yrkade beloppsnivån som rimlig att utgå från vid bestämmandet av tvisteföremålets värde för minoritetsaktieägarna, när deras egna yrkanden har varit orealistiskt höga. Det kan det många gånger finnas fog för. Det bör dock beaktas att det förekommer att även gode mannen framställer orealistiska yrkanden om lösenbelopp som inte har några som helst förutsättningar att kunna vinna bifall. Det är förstas olämpligt att i dessa fall använda yrkandet som måttstock.

Principiellt finns knappast någonting att invända mot att ställa ett kostnadsyrkande i relation till tvisteföremålets värde. Så sker regelmässigt i ordinarie tvister och det vinner också stöd i bland annat ovan nämnt avgörande, NJA 1997 s. 854. Det kan också hävdas att ett uppställande av krav på minsta *tvisteföremålsvärde* inte står i konflikt med det faktum att Aktiebolagskommitténs förslag om att en aktieägare måste ha ett *aktieinnehav* av viss storlek avfärdades i lagstiftningsarbetet. Att det inte kan krävas att en aktieägare innehar aktier värda minst ett basbelopp är inte detsamma som att det inte kan krävas ett visst minsta värde på aktieägarens tvisteföremål.

Samtidigt är tvisteföremålets värde inte någon given måttstock i inlösen-tvister.

I en låt oss kalla det mer ordinär kommersiell tvist är parternas positioner någorlunda klara när tvisten inleds och blir i alla fall typiskt sett tydliga när svaromålet ges in. Käranden vill att svaranden ska betala 200, svaranden bestrider betalningsskyldighet och medger måhända i andra hand 100. Det vållar normalt inga bekymmer att avgöra tvisteföremålets värde och vad som står på spel för vardera parten. När tvisten inleds har parterna skaffat sig det underlag de kan komma åt och gjort de utredningar de anser sig behöva. Typiskt sett har de förhandlat om en lösning och även om de inte nödvändigtvis har samma informationsunderlag har de på ömse sidor satt sig in i relevanta omständigheter och bedömt de rättsfrågor som kan aktualiseras.

Så ser emellertid inte tvångsinlösentvisterna ut. Käranden förklarar sig där beredd att betala 100. Vilken inställning svarandena har (100, mer än så, 200 eller ännu mer) är vid den tidpunkten inte känt. Gode mannen och de minoritetsaktieägare som för egen talan inhämtar underlag och påbörjar sin utredning först sedan tvisten har inletts. Först när det arbetet har genomförts positionerar de sig. Det är först då som tvisteföremålets värde står klart ens för minoritetsaktieägarna själva – och då torde, i förekommande fall, arbetet till stor del redan vara nedlagt. Att ställa ett ersättningsyrkande i relation till tvisteföremålets värde ter sig mot den bakgrunden bakvänt.

Som nämnts är det inte ovanligt att framför allt de minoritetsaktieägare som för sin egen talan framställer yrkanden om höga lösenbelopp som saknar relevant stöd. Men det förekommer också att gode mannen och en och annan minoritetsaktieägare efter genomförd utredning medger majoritetsaktieägarens lösenbeloppsyrkande, även om det inte är vanligt. Gode mannen ska givetvis ersättas ändå. Det bör dock inte heller kunna komma i fråga att avslå en minoritetsaktieägars ersättningsyrkande enbart på den grunden att

tvisteföremålets värde är obefintligt när vederbörande har medgett majoritetsaktieägarens yrkande.

I en inlösentvist 2020 hade en minoritetsaktieägare utfört och presenterat en översiktlig värdering för att sedan vitsorda majoritetsaktieägarens lösenbeloppsykande. Skiljenämnden fastställde det av majoritetsaktieägaren yrkade lösenbeloppet och angav i skiljedomen att de överväganden som aktieägaren hade gjort hade varit av värde som komplettering vid skiljenämndens ställningstagande till majoritetsaktieägarens yrkande. Minoritetsaktieägaren tilldömdes ersättning med 25 000 kronor (av yrkade drygt 40 000 kronor). Det kan tilläggas att ingen av presumptionsreglerna (särregeln och börskursregeln) var tillämplig i målet.

I en skiljedom som meddelades 2021 konstaterade en annan skiljenämnd att en aktieägars tvisteföremålsvärde uppgick till visst belopp och uttalade sedan att *högre ersättning än så inte under några förhållanden kan anses vara skäligt, oberoende av förtjänsten av det utförda arbetet*. Ersättningen bestämdes slutligen till mindre än hälften av tvisteföremålsvärdet. Förmodligen tog det kategoriska uttalandet bara sikte på det enskilda fallet och säger därmed ingenting ens om hur samma skiljenämnd skulle se på ersättningsrätten om tvisteföremålets värde är mycket lågt eller om aktieägaren har medgett majoritetsaktieägarens lösenbelopp. Det är som bekant heller inte skiljenämndens uppgift att ge vägledning för hur andra fall ska bedömas framgent, utan bara att avgöra målet som skiljenämnden har framför sig.²⁸

Talans utförande och bidraget till processen

Av hänvisningen i 22 kap. 23 § ABL till 18 kap. 8 § rättegångsbalken följer att en minoritetsaktieägare som för sin egen talan har rätt till full rättegångskostnadsersättning, men endast i den utsträckning kostnaden har varit skälig påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Avgörande för om en kostnad ska vara ersättningsgill eller inte är om aktieägaren vid tiden för vidtagandet av den åtgärd som har föranlett kostnaden har haft skäl att anse åtgärden erforderlig. Som också har nämnts har det i förarbetena angetts att något *generellt* krav på att en aktieägars åtgärd ska ha tillfört processen något utöver vad den gode mannen har gjort inte torde kunna uppställas (min kursivering).

²⁸ I ett flertal skiljedomar om tvångsinlösen kan det dock skönjas en vilja från skiljenämndens sida att uttala sig mer generellt än vad som fordras för att avgöra det enskilda målet.

Det senare förarbetsuttalandet kan ges flera innebörder. Att det inte *generellt* kan krävas att aktieägaren har tillfört tvisten något för att ha rätt till ersättning, måste innebära att det någon gång eller i vissa fall *kan* uppställas ett sådant krav. Uttalandet kan också förstås på det sättet att det inte kan uppställas ett sådant generellt krav för att en minoritetsaktieägare ska erhålla *någon* ersättning. Förarbetsuttalandet kan däremot inte uppfattas som att helt meningslösa åtgärder *ska* ersättas – det vore svärförenligt med att endast åtgärder som parten har ansett erforderliga ska ersättas.

Flera skiljenämnder, med olika sammansättningar, har uttalat att det ”med vederbörlig hänsyn till vad som sägs i förarbetena” bör beaktas huruvida den enskilde aktieägarens inlagor i praktiken endast utgör avskrifter av vad gode mannen eller annan aktieägare redan har anfört. Exakt hur skiljenämnden har tagit denna vederbörliga hänsyn har dock inte alltid varit uppenbart.

Som nämnts har det i ett flertal skiljedomar på senare år konstaterats att aktieägarens aktieinnehav eller tvisteföremålsvärde är så litet att det inte berättigar till någon ersättning alls. Innehavet har då inte ens ansetts motivera att aktieägaren bevakar sin rätt genom att uppträda som part i tvisten. I de fall innehavet har varit större än så (och därmed ansetts vara ”relevant” eller ”beaktansvärt”), har det i ersättningshänseende accepterats att det i och för sig har varit skäligen påkallat för tillvaratagandet av aktieägarens rätt att föra egen talan. Ersättning har då i första hand utgått för att aktieägaren har *tagit del av skriftväxlingen*. Saken kan uttryckas som att en aktieägare med ett tillräckligt stort innehav kan ha anledning att bevaka att gode mannen gör sitt jobb. Bara om så inte är fallet har aktieägaren skäl att gå från läsning till handling och t.ex. genomföra en egen utredning, framställa egna yrkanden eller åberopa egna grunder.

För att en aktieägare ska tillerkännas ersättning *utöver en ren inläsningsersättning* kan det sålunda krävas att aktieägaren på ett eller annat sätt har tillfört tvisten något.

Eftersom det regelmässigt är så, att de minoritetsaktieägare som företräder sig själva har att ge in sina yttranden i tvisten en tid efter det att gode mannen har gett in sitt yttrande i aktuell fråga (vanligen en vecka senare), kan det inte anses skäligen påkallat att författa ett eget yttrande om aktieägaren inte kan tillföra någonting som inte redan är sagt av gode mannen. Det ska därför inte i kostnadsersättningshänseende löna sig att ge in ett yttrande för att i detta blott ansluta sig till vad gode mannen har anfört, upprepa vad gode mannen redan har framfört eller argumentera i ostridiga frågor eller påpeka självklarheter. Motsvarande har framhållits i ett flertal skiljedomar.

En sådan bedömning kan enligt min mening inte heller anses stå i strid med ovan nämnt förarbetsuttalande. På en aktieägare med ett ”relevant aktieinnehav” ställs inget *generellt krav* att han eller hon ska ha tillfört tvisten något för att han eller hon ska erhålla en inläsningsersättning (en i sammanhanget erforderlig åtgärd). För åtgärder därutöver kan däremot krävas att åtgärderna ska ha tillfört tvisten något för att ersättning ska utgå (annars är fråga om en icke erforderlig åtgärd).

Till det sagda ska läggas att det är de talförande parterna som har att styrka att den begärda ersättningen är skälig. Det förekommer att minoritetsaktieägare som företräder sig själva uppger att deras rätt till ersättning ”följer av lag” och att det inte är en bevisfråga. Så är det naturligtvis inte. Det är den som begär ersättning som har bevisbördan för att ersättningen är skälig. Ibland kunde man önska att skiljenämnden tydligare distanserade sig från minoritetsaktieägarnas resonemang och gav bevisbördans betydelse ett tydligare uttrymme.

Minoritetsaktieägare i inlösentvister yrkar typiskt sett ersättning med åberopande av att de har lagt ned ett visst antal timmar och att de ska ersättas med viss timersättning. Många gånger påstås att en skälig ersättning skulle motsvara timkostnadsnormen för rättshjälpsbiträden utan F-skattsedel (idag 1 084 kronor).

Om skiljenämnden har funnit att ersättning ska utgå, måste naturligtvis skälighetsbedömningen göras på något sätt. Att göra bedömningen utifrån nedlagd tid är att arbeta med ett trubbigt instrument, som i sin extrem skulle premiera långsamt och undermåligt arbete framför snabbt och skickligt utfört arbete. Samtidigt är det ofta just på basis av antalet nedlagda arbetstimmar som ombudskostnaderna brukar försvaras i vilken kommersiell tvist som helst.

En skiljenämnd eller domstol kan emellertid inte (utan motpartens vitsordande) godta hur många timmars arbete som helst (eller, för den delen, vilken timersättning som helst). Tvärtom följer det, som nämnts tidigare, av bland annat NJA 1997 s. 854 att ersättning för ombudskostnader inte i första hand ska bestämmas efter nedlagd tid, utan med beaktande av *målets beskaffenhet och omfattning* samt av den *omsorg och skicklighet* med vilken arbetet har utförts. Motsvarande bör gälla för parts eget arbete.

Det kan med andra ord sägas vara *värdet av det utförda arbetet* som ska ersättas, inte hur lång tid det har tagit att utföra det. Den bedömning som ska göras är därmed vilken tid vidtagna (erforderliga) åtgärder bör ha krävt för en ”normalkunnig” och ”normalskicklig” person. Vidare kan det ställas

höga krav på vad som är en rimlig tidsåtgång om det är en advokat som har utfört arbetet, medan en person utan juridisk skolning bör kunna få ägna frågan mer tid – å andra sidan får deras skilda bakgrunder kanske än större betydelse för timersättningsens storlek.

Att göra bedömningen av vilken tid en viss åtgärd bör ha tagit är emellertid lättare sagt än gjort. Vilken tid bör det ta för en normalförständig person att läsa och tillgodogöra sig innehållet i en 15-sidig inlägga? En viss schablonisering blir av praktiska skäl helt enkelt nödvändig.

I inlösentvisterna finns en tillkommande svårighet i det att kvaliteten på yttranden från minoritetsaktieägare som företräder sig själva kan variera högst avsevärt. Men att utföra en så finmejslad bedömning av de olika parternas skicklighet att det i sig får betydelse för vilken tidsåtgång som bör ha krävts för viss åtgärd för var och en av dem låter sig inte göras.

Vilken timersättning som är rimlig för en privatperson som företräder sig själv i en inlösentvist kan också diskuteras. Lika lite som i någon annan tvist krävs någon viss utbildning eller examen för att uppträda som part och företräda sig själv i en inlösentvist. Det kan du dessutom göra hemifrån och på din fritid.

Mot den bakgrunden kan det inte komma på fråga att timersättningen för en minoritetsaktieägare ska vara i nivå med det arvode en rättsbildad yrkesverksam person har. En skiljenämnd har uttalat att timersättningen ”inte ens för en insatt aktieägare [kan] ligga i närheten av vad som gäller för den gode mannen”. En annan skiljenämnd uttalade följande om rättshjälps-taxans timersättningsbelopp som måttstock:

Skiljenämnden finner inte denna jämförelse relevant. Taxan innefattar ersättning till ett yrkesmässigt verksamt rättshjälpsbiträde där ersättningen avser såväl rättshjälpsbiträdets arbete som dennes eventuella kostnader för verksamheten med kontor, personal och andra utgifter. Taxan kan således inte användas som ersättningsgrund för aktieägars eget arbete i inlösenförfaranden.

För egen del kan jag inte påminna mig att jag har sett någon skiljedom i en inlösentvist där skiljenämnden har uttalat sig om en rimlig nivå på en timersättning.

Till syvende och sist blir det en fråga om att göra en samlad bedömning av vad en skälig ersättning ska anses uppgå till för de åtgärder som har bedömts erforderliga, dvs. i någon mening en bedömning av värdet av det utförda arbetet.

Utlägg

Regelmässigt yrkar minoritetsaktieägare också ersättning för utlägg, normalt i storleksordningen 300–500 kronor. Det är dock sällsynt att de uppgivna utläggerna specificeras. I flera skiljedomar på senare tid har ersättning för utlägg avslagits redan på den grunden.

Utlägg är havda kostnader och ska, liksom ersättning för arbete, ersättas om de har varit skäligen påkallade för tillvaratagande av partens rätt. Det behöver inte vara fråga om direkta utgifter som parten har haft i anledning av tvisten, men det måste vara en kostnad som parten faktiskt har haft. Med hänsyn till beloppens storlek kan knappast någon egentlig bevisning krävas, men det åligger parten att i vart fall ange vilken typ av kostnader utläggerna avser.²⁹

Tidigare var det vanligt att majoritetsaktieägaren vitsordade yrkandet om ersättning för utlägg, även om yrkandet om ersättning för arbete bestreds helt eller delvis. På senare tid har det blivit vanligare att även ersättningsyrkandet avseende utlägg bestrids. Skiljedomspraxis varierar. Medan vissa skiljenämnder, efter majoritetsaktieägarens bestridande, som sagt har ogillat sådana yrkanden så snart de påstådda utläggerna inte har specificerats, har andra godtagit en schablon för alla minoritetsaktieägare som överhuvudtaget tillerkänns ersättning och då i nivå med den ersättning för utlägg som någon av dem specificerat.

Frågan kan ändå ställas vilka olika typer av utlägg det ens skulle kunna vara fråga om i dessa tvister.

Med få undantag genomförs inlösentvisterna inför skiljenämnd som helt skriftliga förfaranden. Några rese- eller logikostnader aktualiseras alltså inte. Några kostnader för telefoni, dator, internetuppkoppling och liknande torde inte heller vara ersättningsgilla. Det är kostnader som parten (om arbetet utförts hemifrån) ändå hade haft och anses utgöra privata konsumtionskostnader (så även skattemässigt). Numera sker all skriftväxling digitalt, varför inte heller porto- eller andra befodringskostnader uppkommer.

I normalfallet återstår därmed i princip endast (eventuella) kostnader för skrivarpapper och toner till skrivaren till en kostnad om ett fåtal kronor per förfarande. Eftersom ersättning för utlägg inte kommer i fråga om aktieägaren inte också ersätts för visst arbete, bör därmed, enligt min mening, den ofta schabloniserade uppskattning som skiljenämnden gör av vad som utgör

²⁹ Jfr 18 kap. 14 § rättegångsbalken, som stadgar att part som vill ha ersättning för rättegångskostnad ska uppge vari kostnaden består.

skäligen ersättning för arbete kunna anses omfatta även sådana högst begränsade utlägg. Endast om en aktieägare har haft någon särskild, relevant och specificerad kostnad av någon storlek bör därför ersättning för utlägg utgå (om ersättning inte medgetts av majoritetsaktieägaren naturligtvis).

3. Sammanfattande slutkommentar

Det råder ingen tvekan om att det synsätt som skiljenämnder under senare år har intagit beträffande ersättningsrätten för minoritetsaktieägare som för egen talan i inlösenmål är påtagligt strängare än tidigare. Det stränga synsättet har tagit sig uttryck i många skiljedomar med flera olika ordföranden och skilda nämndsammansättningar. Utöver de skiljedomar jag har hänvisat till och citerat finns ytterligare ett flertal domar. Genomgående har skiljenämnderna utgjorts av namnkunniga, erfarna och i inlösenssammanhang återkommande skiljedomare. Mot den bakgrunden kan det konstateras att en ny skiljedomspraxis har utvecklat sig på området.

Till nyheterna i nämnda praxis får räknas kravet på att en aktieägare måste ha ett värdemässigt visst *minsta aktieinnehav* för att kunna komma i fråga för någon rätt till ersättning. Mycket små innehav ger ingen rätt till ersättning alls. Minoritetsaktieägaren har också ansetts ha åberops- och därmed bevisbördan för det faktum att han eller hon faktiskt har ett tillräckligt stort aktieinnehav för att kunna erhålla ersättning. Lämnar aktieägaren ingen uppgift om innehavets storlek avslås ersättningsyrkandet redan på grund av att omständigheten inte ens har åberopats. Det finns enligt min mening ingen anledning att ifrågasätta de bedömningar som skiljenämnderna har gjort i denna del.

Av ovan redovisade skäl kan det ifrågasättas om det vid bestämmandet av skäligen ersättning bör fästas någon större vikt vid *tvisteföremålets värde* och dess relation till yrkad ersättning. Det kan säkert finnas enskilda fall där det förhållandet kan vara att beakta, men att ha det som en mer generell utgångspunkt för skälighetsbedömningen framstår som mindre lämpligt. I de flesta fall där tvisteföremålets värde bedöms vara mycket litet torde dessutom också aktieinnehavet vara litet. I dessa fall förefaller det bättre att i enlighet med det nyss sagda ta fasta på just aktieinnehavets storlek.

Aktieägare med ett *relevant aktieinnehav*, dvs. ett innehav som är så stort att det motiverar att aktieägaren själv uppträder som part i inlösentvisten, har rätt till ersättning för den tid som har krävts för att ta del av skriftväxlingen i tvisten. Om aktieägaren inte tillför tvisten någonting av värde kan det enligt min mening sedan inte ha någon betydelse om aktieägarens aktieinnehav

bara är nätt och jämnt så stort att det utgör skäl för en ersättningsrätt eller om innehavet är relativt sett mycket stort – någon ersättning utöver en inläsningsersättning ska inte utgå.

En aktieägare med ett *relevant aktieinnehav* som också faktiskt har bidragit i tvisten – t.ex. med utredning eller argumentation av beaktansvärd betydelse – har rätt till skäligen ersättning för det arbetet, som i första hand ska bedömas utifrån värdet av vad som tillförts tvisten. Någon balans bör emellertid råda mellan aktieinnehavets storlek och vilken ersättning som kan utgå. Till slut blir det oundvikligen fråga om att göra en sammanvägd bedömning.

Det sagda kan tjäna som utgångspunkter vid bestämmandet av ersättningens storlek. Undantag kommer alltid kunna tänkas. Om t.ex. en minoritetsaktieägare med ett mycket blygsamt innehav (och ett än mer blygsamt tvisteföremålsvärde) – som enligt detta strängare synsätt därför inte är berättigad till någon kostnadsersättning – faktiskt tillför tvisten något viktigt, t.ex. genom att ha upptäckt en viktig omständighet som gode mannen har missat och som visar sig ha betydelse för målet, bör rimligen kunna erhålla ersättning för sitt arbete oavsett aktieinnehavets storlek.³⁰

Avslutningsvis konstaterar jag att den mest intresseväckande aspekten av den skiljedomspraxis som jag har haft möjlighet att gå igenom är att flera helt olika skiljenämnder har gett uttryck för uppfattningen att den som har förvärvat sina aktier kort tid före eller till och med efter inlösenförfarandets inledning i syfte att få ut kostnadsersättning från majoritetsaktieägaren genom att föra egen talan, gör sig skyldig till ett *missbruk* av regelverket och att ett sådant missbruk inte bör ge någon rätt till kostnadsersättning överhuvudtaget. Den aktieägare som har förvärvat sina aktier vid en sådan tidpunkt bör med andra ord inte ha rätt till någon ersättning alldeles oavsett hur stort (”relevant” eller ”beaktansvärt”) hans eller hennes innehav är.³¹ Någon skiljedom där aktieägares ersättning har avslagits på denna grund har mig veterligen ännu inte sett dagens ljus, men det kanske bara är en tidsfråga. I jämförelse med den lösning som Aktiebolagskommittén presenterade i sitt arbete skulle det på flera sätt vara ett mer logiskt och mot rättsordningen mer följligt – och mer effektivt – sätt att komma till rätta med det problem som festskriftsföremålet och kommittén identifierade för numera snart 25 år sedan.

³⁰ Måhända skulle det också kunna påverka vilken ersättning gode mannen ska tillerkännas.

³¹ Att märka i sammanhanget är också att det bör vara minoritetsaktieägaren, som framställer anspråk på ersättning, som har bevisbördan för att aktieförvärvet har skett tidigare än så och, om den omständigheten kan styrkas, även för att hans eller hennes aktieinnehav är tillräckligt stort för en ersättningsrätt samt för att begärd ersättning är skäligen.